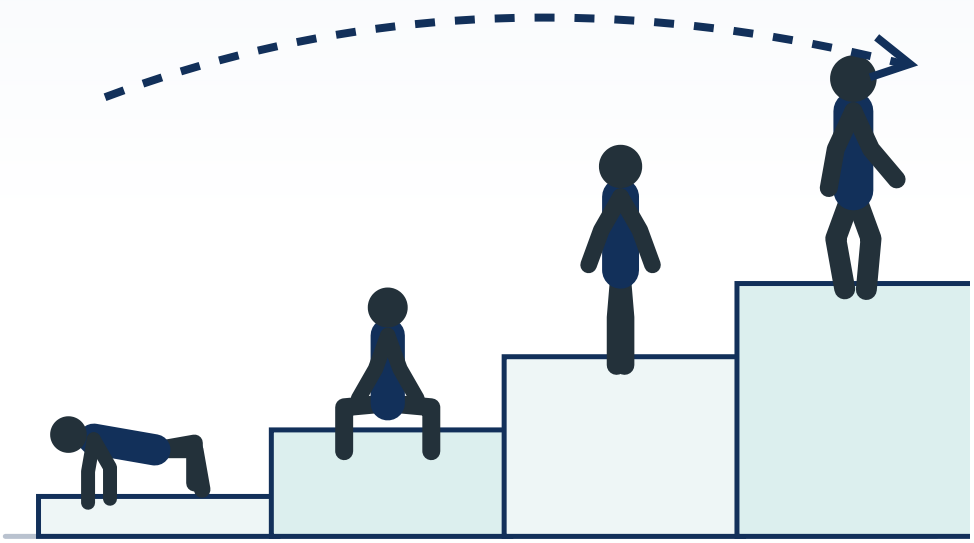
(डेव्हलपमेंटल डिले) व सोबतचे त्रास

मुलांची उशिरा वाढ

डॉ. आनंद दिवाण

कन्सल्टंट न्यूरॉलॉजिस्ट · प्रौढ व लहान मुले

मेंदू, मणका, नस व स्नायू विकार तज्ज्ञ

MBBS, DNB (Neurology) · MMC Reg. No. 88279

नारायणी हॉस्पिटल **0253 2224411**

डॉ. आनंद दिवाण न्यूरॉलॉजी क्लिनिक **0253 2472111**

अपॉइंटमेंटसाठी स्कॅन करा

आपल्या क्लिनिकमध्ये खालील आजारांवर उपचार होतात

- फिट / आकडी / झटके (एपिलेप्सी)
- अर्धांगवायू (पॅरालिसिस, स्ट्रोक)
- वारंवार डोके दुखणे, मायग्रेन
- चक्कर येणे, तोल जाणे
- पार्किन्सन, हात-पाय थरथरणे, हालचाली मंदावणे
- स्मरणशक्ती कमी होणे (डिमेन्शिया)
- मान व पाठदुखी, सायटिका, मणक्याचे विकार
- हात-पायांना मुंग्या येणे, जळजळ (न्यूरोपॅथी)
- स्नायूंची ताकद कमी होणे
- अपघातात मेंदूला मार लागणे
- रात्री झोप न येणे
- लहान मुलांमध्ये फिट येणे, उशिरा चालणे-बोलणे, वाढीतील अडचणी

नारायणी हॉस्पिटलमध्ये एकाच छताखाली तपासण्या

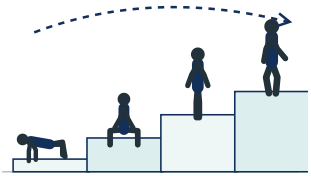
EEG · व्हिडिओ EEG · EMG / NCS · VEP · BERA · VNG (चक्कर तपासणी) · CT ब्रेन · CSF तपासणी · सर्व रक्त तपासण्या

प्रत्येकाला तपासण्यांची गरज नसते. गरज असल्यास कोणती व का, हे डॉक्टर समजावून सांगतात.

उशिरा वाढ म्हणजे काय?

प्रत्येक मूल टप्प्याटप्प्याने कौशल्ये शिकते – मान धरणे, बसणे, चालणे, बोलणे, खेळणे व समजणे. यांना **विकासाचे टप्पे (माइलस्टोन्स)** म्हणतात.

त्याच वयाच्या इतर मुलांच्या तुलनेत मूल हे टप्पे स्पष्टपणे उशिरा गाठत असेल, तर त्याला **उशिरा वाढ (डेव्हलपमेंटल डिले)** म्हणतात. दोन किंवा जास्त बाबतीत उशीर असेल (उदा. चालणे व बोलणे), तर त्याला **सर्वांगीण उशिरा वाढ (ग्लोबल डिले)** म्हणतात.

मोठ्या मुलांमध्ये शिकणे व रोजची कौशल्ये वयापेक्षा कमीच राहिली तर त्याला **बौद्धिक अक्षमता (मतिमंदता)** म्हणतात. सुमारे १०० पैकी २ मुलांमध्ये हे आढळते.

विकासाचे भाग

- हालचाल – मान धरणे, बसणे, चालणे
- हातांची कौशल्ये – धरणे, छोट्या वस्तू उचलणे
- बोलणे व समजणे
- सामाजिक – हसणे, खेळणे, मिसळणे
- स्वतःची काळजी – जेवणे, कपडे घालणे, शौचास जाणे

हे कशामुळे होते?

जन्मापूर्वी

- जनुकीय आजार (डाऊन सिंड्रोम, फ्रॅजाइल एक्स इ.)
- गरोदरपणातील जंतुसंसर्ग
- आयोडिनची कमतरता, थायरॉईड कमी
- गरोदरपणात दारू किंवा काही औषधे
- मेंदूच्या रचनेतील दोष

जन्मावेळी

- अपुऱ्या दिवसांचा जन्म
- जन्मावेळी बाळ न रडणे (ऑक्सिजनची कमतरता)
- तीव्र कावीळ, साखर कमी होणे, जंतुसंसर्ग

जन्मानंतर

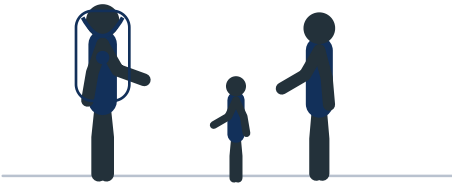
- मेंदूज्वर (मेनिंजायटिस, एन्सेफलायटिस)
- डोक्याला मार, नियंत्रणात नसलेले फिट्स
- तीव्र कुपोषण, शिशाची (लेड) विषबाधा

> अनेक मुलांमध्ये तपासण्यांनंतरही नेमके कारण सापडत नाही – तरीही थेरपीने खूप फायदा होतो.

प्रतिबंध – हे टाळता येऊ शकते

प्रतिबंध

- गरोदरपणात आयोडिनयुक्त मीठ व नियमित तपासणी
- गरोदरपणात दारू, तंबाखू नको
- प्रत्येक नवजात बाळाची थायरॉईड तपासणी
- वेळेवर लसीकरण

विकासाचे टप्पे – तक्ता

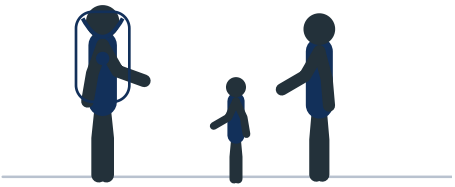
वय	बहुतेक मुले हे करू शकतात
३ महिने	मान धरणे, आईकडे पाहून हसणे
६ महिने	कूस बदलणे, खेळण्याकडे हात नेणे, बडबड
९ महिने	आधाराशिवाय बसणे, नावाला प्रतिसाद
१२ महिने	आधाराने उभे राहणे, आई / बाबा म्हणणे, टाटा करणे
१८ महिने	एकटे चालणे, काही शब्द बोलणे, बोट दाखवणे
२ वर्षे	पळणे, दोन शब्द जोडणे, सोप्या सूचना पाळणे
३ वर्षे	जिना चढणे, छोटी वाक्ये बोलणे, इतरांसोबत खेळणे

धोक्याची चिन्हे – डॉक्टरांना दाखवा

- ४ महिन्यांपर्यंत मान धरत नाही
- ९ महिन्यांपर्यंत बसत नाही
- १८ महिन्यांपर्यंत चालत नाही
- १६ महिन्यांपर्यंत शब्द नाहीत; २ वर्षांपर्यंत दोन शब्द जोडत नाही
- शरीर खूप कडक किंवा खूप ढिले; एकाच हाताचा वापर
- **आलेली कौशल्ये कमी होणे – तातडीने दाखवा**

निदान कसे केले जाते?

डॉक्टर गरोदरपण, जन्म व कुटुंबाविषयी माहिती घेतात, मुलाची तपासणी करतात, डोक्याचा घेर मोजतात आणि वाढ तपासतात.

- **डोळे व ऐकण्याची तपासणी** – प्रत्येक मुलासाठी
- **जनुकीय तपासण्या** (क्रोमोसोमल मायक्रोॲरे, एक्सोम सिक्वेन्सिंग) – अनेक मुलांमध्ये कारण सापडते
- **मेंदूचा एमआरआय** – मेंदूची रचना दाखवतो
- थायरॉईड व चयापचयाच्या (मेटाबॉलिक) तपासण्या – गरज असल्यास
- ईईजी – फिट्स किंवा कौशल्ये कमी होत असल्यास
- मानसशास्त्रज्ञांकडून विकास / IQ मूल्यमापन

> कारण सापडल्यास उपचारांचे नियोजन, पुढे काय अपेक्षित आहे आणि पुढील गरोदरपणाचे नियोजन करणे सोपे जाते.

उपचार

लवकर हस्तक्षेप (अर्ली इंटरव्हेन्शन)

शक्य तितक्या लवकर थेरपी सुरू करा – लहान वयात मेंदू सर्वात वेगाने शिकतो.

फिजिओथेरपी

मान धरणे, बसणे, चालणे व स्नायूंच्या कडकपणासाठी.

स्पीच थेरपी

बोलणे व समजणे, तसेच चावणे व गिळण्यासाठी.

ऑक्युपेशनल थेरपी व विशेष शिक्षण

हातांची कौशल्ये, रोजची कामे आणि मुलाच्या गतीने शिकण्यासाठी.

उशिरा वाढ बरी करणारे एकच औषध नाही. पण काही कारणे (उदा. थायरॉईड कमी, काही चयापचयाचे आजार) बरी होऊ शकतात, आणि सोबतच्या त्रासांवर उपचार आवश्यक असतात.

पालकांनी काय करावे?

- थेरपीचे व्यायाम घरी रोज करा
- मुलाशी खूप बोला, गाणी म्हणा, खेळा
- लहान मुलांना मोबाईल / टीव्ही देऊ नका
- प्रत्येक छोट्या प्रगतीचा आनंद साजरा करा

उशिरा वाढीसोबत येणारे इतर त्रास

फिट्स (एपिलेप्सी)

सामान्य – अशा निम्म्या मुलांपर्यंत. नियमित औषधांनी बहुतेक फिट्स नियंत्रणात राहतात.

स्नायूंचा कडकपणा (स्पॅस्टिसिटी)

सेरेब्रल पाल्सीमध्ये स्नायू ताठ होतात. फिजिओथेरपी, स्प्लिंट, औषधे व बोटॉक्स इंजेक्शनने मदत होते.

खाणे व गिळणे

जेवताना ठसका लागणे, खोकला, वजन न वाढणे. आहाराबाबत सल्ला; कधी कधी नळीने अन्न द्यावे लागते.

ॲसिडिटी व बद्धकोष्ठता

खूप सामान्य. आहार, पाणी व औषधांनी उपचार.

झोप व वागणूक

झोपण्याची ठरलेली वेळ व पद्धत मदत करते. न बोलू शकणारे मूल अचानक रडत / चिडत असेल तर ते वेदनेमुळे असू शकते.

हाडे व कंबरेचे सांधे

खुबा सरकू शकतो व पाठीचा कणा वाकू शकतो – नियमित एक्स-रे तपासणी. कॅल्शियम, व्हिटॅमिन डी व उभे राहण्याने हाडे मजबूत राहतात.

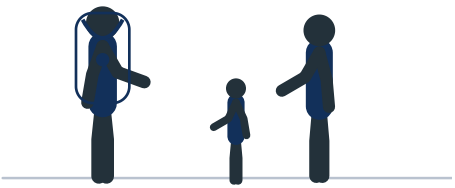
डॉक्टरांना केव्हा भेटावे?

लगेच हॉस्पिटलमध्ये जा जर –

- फिट ५ मिनिटांपेक्षा जास्त वेळ राहिली किंवा एकामागून एक फिट्स येत असतील
- ठसका लागून श्वास अडकणे किंवा श्वास घेण्यास त्रास
- जास्त ताप व सुस्ती / असामान्य झोप
- मूल खाणे-पिणे बंद करत असेल
- आलेली कौशल्ये अचानक कमी होणे

भेटीला येताना सोबत आणा

- जुने रिपोर्ट, स्कॅन व प्रिस्क्रिप्शन
- मूल सध्या घेत असलेल्या औषधांची यादी
- शाळेच्या वह्या, प्रगतिपुस्तक व शिक्षकांचे शेरे
- त्रासाचे छोटे मोबाईल व्हिडिओ (फिट्स, वागणूक, चालणे)
- जन्माचे व लसीकरणाचे कार्ड

प्रगती नोंदवही

दर आठवड्याला झालेले बदल लिहा आणि प्रत्येक भेटीत हे पान दाखवा.

तारीख	काय दिसले / बदल	थेरपी / औषध

अपॉइंटमेंटसाठी

सोमवार ते शनिवार · रविवारी बंद

नारायणी हॉस्पिटल

तपासणी, सर्व टेस्ट व ॲडमिशन

श्री वल्लभ नगर, हॉटेल छानच्या मागे, मुंबई नाक्याजवळ, नाशिक ४२२००९

तपासणी: सकाळी ११ ते दुपारी ३ · टेस्ट: सकाळी १० ते सायं. ५

हॉस्पिटल इमर्जन्सीसाठी २४ तास सुरू

0253 2224411

डॉ. आनंद दिवाण न्यूरॉलॉजी क्लिनिक

संध्याकाळची तपासणी

११, यशिका प्लाझा, सत्यम स्वीटजवळ, गोविंद नगर, नाशिक ४२२००९

तपासणी: सायं. ६ ते रात्री ८

0253 2472111

अपॉइंटमेंटसाठी स्कॅन करा

किंवा WhatsApp वर बुक करा

83900 00385 · 93702 54026

WhatsApp फक्त अपॉइंटमेंटसाठी आहे.

narayanihospitalfrontdesk@gmail.com

www.diwanneurology.com

अधिक माहिती ऑनलाइन

डॉ. आनंद दिवाण · MBBS, DCH, DNB (Pediatrics), DNB (Neurology), PGDDN · MMC Reg. No. 88279

ही पुस्तिका सर्वसाधारण माहितीसाठी आहे; डॉक्टरांच्या सल्ल्याला पर्याय नाही. इमर्जन्सीमध्ये जवळच्या हॉस्पिटलमध्ये जा.